

P O R T U G Á L I A

Irta: LÁZÁR VILMOS

A spanyol polgárháborúval összefüggő hadianyagszállítások és a semlegesség kérdésének (hullámai ráterelték a figyelmet a Pireinei-félsziget nyugati országára: Portugáliára.

Az Ibériai-félsziget nyugati peremén elterülő Portugália, melynek 1300 km. hosszú közös határa van Spanyolországgal, igen változatos felszínű és termékenységgű ország; — területe sajátos vegyüléke a dús és pompázó vegetációjú idillikus tájnak, a kopár, gyászos, kietlen hegyvidéknek és az óceánparti egyhanguságnak. E természeti adottságok egyaránt rányomták bélyegüket a portugál néplélekre és gazdaságra, melyek egymásra gyakorolt kölcsönhatásaikban érvényesülve, az ország történelmét kialakították. A terméketlen részek lakossága a teljesen sík partvidék felé szivárog és a tengerből igyekszik megélni. Az idetelepülő népek életmódja az Óceánhoz alkalmazkodik s a hajós-, halász-népeket jellemző bátor és minden kockázatot vállaló típus alakul ki, a dús tájak mélabúra hajló vegetatív életvitelű embercsoportjával szemben. Az ország partvidéki jellege s az ebből eredő kiszolgáltatottság párosulva a munkaiszonyba szenvedő nép tehetetlenségével, mely lehetetlenné tette számukra a helytállást a gazdasági versenyben, már a XII. század folyamán erős gazdasági függésbe hozta őket Angliától. Ez a ma is meglévő függő viszony a magyarázata az Angliával szemben fennálló vazallusi helyzetnek.

Portugália legujabbkori története 1910-el veszi kezdetét, amikor is a *Carbonari-k* polgári forradalma elűzte a dekadens és szibarita Manuelt, elsöpörve a *Braganzák* uralmát. A megszülető polgári republika, amit egy vékony értelmiségi réteg vezetett, liberális-radikális reformokkal kísérletezik: elrendeli a szerzetesrendek feloszlását, szétválasztja az egyházat az államtól és demokratizálni igyekszik a közéletet. Az új alkotmány azonban csak papíron létezik: a köztársaság nem tudja realizálni. A vezetők egyéni meggazdagodásra való törekvése korrupciók mocsarába fullasztja a republikát. A katonai puccsok és pronunciamentok egymást érik s egy züllött réteg ragadja magához a hatalmat. Az ország pénzügye, amit már a XIX. században is csak állandó inflációkkal tudtak injektózni, a lehető legziláltabb. A „nagy barát”-nak, Angliának felette kedvező ez az állapot: hisz' az országot valósággal kiárusító koncessziók így szerezhetők meg a legkönnyebben. Csak természetes, hogy az ország a világháborúban Anglia oldalán harcolt.

A nagy világegés után, mikor a létszámában növekvő nyomorúságosan fizetett munkásság mindgyakrabban nyul — anarcho-szindikalista módon való megszervezettségének megfelelően — a vadsztrájkok eszközéhez s a hatalomra vágyó tisztikar állandósult puccslétkört teremt, Anglia bizonytalannak véli a gazdasági életet: — s megszületik a parancsuralom.

Az első diktátor, *Gomez da Costa*, kit 1926. júl. 27.-én *Carmora* tábornok követ. Ma *Oliveira Salazar*, a Coimbra-i egyetem, volt matematika tanára az ország diktátora. Salazar felfüggesztette az alkotmányt, feloszlatta a parlamentet és hozzáfogott, az *o estado novo*-nak, az új államnak a megszervezéséhez. Az új állam tipikusan fasiszta: a munkásság szervezeteit feloszlatták, bevezették az egy-párt rendszert, a sajtót guzsbakötötték, kiváltságos monopolisták kezébe adták az üzemetek és elnémitottak minden, a kormány uralmával ellentétes véleményt, —

mindezt *A bem da nacao*, 'a nemzet üdvére', amely jelszót kötelezővé tették felírni minden levél homlokára. Portugália mai berendezkedése különös ötvözete a napjainkban uralkodó német és olasz politikai és gazdasági rendszereknek. Még a faji politika sem hiányzik a jelszavak közül. *Glória de la raza*, 'a faj dicsőségére' történik minden. A fajjal azonban bajok vannak: Portugália népe a többi európai népekhez viszonyítva feltűnően alacsonytermetű, ami részben a pigmeus törpe népek történelemelőtti sűrű jelenlétének következménye, részben a silány táplálkozási viszonyokban leli magyarázatát. A nép tisztára sémi jellegű, amit a spanyol inkvizíció alkalmával idemenekült és később beolvadó zsidó tömegek jelenléte magyaráz. De eredetileg is a mai portugál nép egyrészt a semita főniciaiak, kelták és zsidók keveredéséből származik, másrészt a gyarmatokról beözönlött indiánok és néger beolvadásával jött létre. A portugál fajvédők azonban nem helyeznek tulságos súlyt a faji kérdés antropológiai indoklására.

Az ország gazdasági viszonyai siralmasak. Az egykor virágzó gyarmati világbirodalom, mely az „üstökös”-ban Délamerika, Afrika és Kelet-Ázsia jelentős részét birtokolta, mára kis vazallus állammá zsugorodott. A parancsuralom jelszavai a nyomor tényeivel szemben semmit sem segítettek. A földnek csak 54%-a a megművelt. A kultúra alá vont területek művelése kezdetleges. A gabona hektáronkénti terméshezama Európában a legkisebb: a 6.2 q., — abban az országban, mely egykor Róma gabonaraktára volt. A művelhető területek 85%-a a nagybirtokosok kezén. A földmunkások munkájukért 2.5 Escudo bért kapnak, melyért egy háromnegyed kg.-os kenyér vásárolható. A paraszt birtokosság nagyrészenek egyetlen jövedelmi forrása néhány paratölgy, mely a jelentékeny parafaexport anyagát szolgáltatja és egy-két olajfa. A kisbirtokosság kezén lévő földek rendkívüli elaprózottak. Az ország déli részén előfordul, hogy egy hektárnyi terület 34 különböző birtokosé. A gabona és bortermelő parasztság termésvényei a monopólista tendenciáknak megfelelően kizárólag a gabona- és bor-bevásárló szindikátusnak adhatók el.

Az ipar, amit majdnem teljesen az angol tőke ural, 240.000 munkást foglalkoztat. A nyersanyag nagyrésze földolgozatlanul kerül ki az országból. A szén és vastermelés jelentéktelen: az előbbi 207 tonna, az utóbbi mindössze 3 tonna. A szardínia-halászat, mely 70 millió pengő értékű (1935) szintén a monopóliumos kartell birtokában. Az 1935-ben kitört s még ma is tartó francia-portugál szardínia vámháború folyamánként a setubali halászok 42%-a munka- és kereset-nélküli. Az ipari munkásság bére alig haladja meg az agrár munkásokét. A *Dir. Geralde Estadística* adatai szerint az élelmiszerárak 1928 óta 18%-kal estek, a kereső népesség bére azonban 62%-kal zuhant. A fejletlen gyáripar, a primitív mezőgazdaság, a felsőbb osztályok roppant luxusigényei s a silányan termelő munkásság mellett: elkerülhetetlen a kereskedelmi mérleg passzív volta. A fejenkénti kivitel értéke 14, míg a behozatal 35 arany márka, ami Albánia után (mely viszont Itália gazdasági vazallusa) a legkedvezőtlenebb arány Európában. Angol kezében van a városok elektromos szolgálata, a távbeszélő és a dohánymonopólium. Jellemző, hogy a viaszgyertya-gyártás, melyből az egyház nagy befolyásának megfelelően, jelentős mennyiséget fogyasztanak, szintén angol monopólium tárgya. Portugália tőkeszegény, az angol gazdasági imperializmus gyarmata, importjának kétharmada innen ered.

Az ország közlekedésére jellemző, hogy ezer négyszögkilométerre 36 km. hosszú vasutvonal esik (Belgiumban 320.3, Magyarországon 93.4

km.) s hajóállománya alig haladja meg egy nagyobb angol magántársaságét. Művelődési fokára és egészségügyére viszont az utal, hogy a nép 82%-a analfabéta; a tuberkulózis mortalitási aránya — százezer lakosra 198 (Anglia 81, Dánia 59) — Európában a legmostohább. A népjólétre fordított állami kiadások egy lakosra eső hányada P. 0.92 (Anglia P. 54.30, Belgium 32.76). Az ország hadi kiadásai 1929-ben: 376; 1936-ben: 714 millió Escudo. Az urbanizálódás csekély. A 7 milliót meghaladó lakosú országnak mindössze 2 kétszázet meghaladó városa van (Lisabon 590, Oporto 232 ezer). A városok lakásviszonyai primitívek, a falusi lakosság 45%-a földbevert vityilókban lakik.

Az előbbiekből következik, hogy Portugália mai urai Német- és Olaszország jelenlegi hatalmasaival rokonszenveznek s azok módszereit kopirozzák. A *Munkafront* az ultra-regresszív *Higiano de Querioz* vezérel az élén a horogkeresztes *Arbeitsdinst* mintájára alakult. Az egyetemet végzett értelmiségieket tömörítő A. E. V. (*Action Escolaire Vanquardist*) és a kormány számára — sikertelenül — tömegbázist biztosítani kívánó *Nemzeti szindikalista* szervezet olasz módszereket másol. A parancsuralom fennállása óta több, mint féltucat kísérlet történt a megdöntésére. 1927 januárjában 6 hónapi harc után sikerült csak leverni dos *Santos* és *Souza* tábornok felkelését, mely progresszív célkitűzésű volt. 1931 áprilisában a madeirai forradalom 16 napra úgy Portugáliában, mint az Azori-szigeteken megdöntötte a parancsuralmat. A tengerész és munkáslázadások nyomon követték egymást. A kormányzat azonban valamennyit leverte. A megtorlások egyéb parancsuralmak módszereit imitálják. Salazar miniszterelnököt az európai sajtó egy része gyakorta tömjénezi, ő a *Salvador do Patria*, a 'haza megmentője', ki ki vezette népét az anarhista káoszából. Salazar több ízben úgy nyilatkozott, hogy országát a *Quadragesimo anno kezdetű* pápai enciklika alapelveinek megfelelően kívánja berendezni.

S Z É L C S E N D

Írta: HAMVAS H. SÁNDOR

Zwimm úr a mentholos-drázsét kedveli, a cipője szolid-sárga s övé az Asztalosárúgyár családi értében a majoritás. Talán ezért, mindig mosolyog, most is, bár Hollmann műépítész negyedórával ezelőtt a következőket mondta: „Sajnálom, a legalacsonyabb kalkuláció kapja a munkát, ez az építettő határozott kívánsága!” Ezzel szemben a munka kell, mint éhes embernek a kenyér; a gyár pillanatig nem állhat, ez rossz fényt vetne kifelé... így hát Zwimm úr halkán órli a szavakat: „Örömmel venném, kedves Donát úr, ha ma este meglátogatna!... Ugye, az árajánlatok már beérkeztek?”

A műépítész úr rajzolója egyelőre még bamba, nem látja az összefüggést, de készségesen bólint: „Ó, igen, kivéve a Zwimm uré!” — mondja. S Zwimm Antal tovább órli a szavakat: „Szívesen venném, ha a legalacsonyabb kalkulációt magával hozná... mindössze félóra az egész... főbenjáró bünt sem követünk el... kéz kezét mos... 50 pengő” — s mosolyog.

Donát úr érzi a menthol szagát, látja Zwimm úr cipőjét; sevró, míg az övé strapa-bagaria, kétszer fejjelt és fekete: de még soha nem volt sevró cipője. Viszont 50 pengő havonta kétszer van a kezében, elsején és